

MOLNÁR DÁNIEL MÁRTON

Wessagusseti véres vacsora – diplomácia, élelemhiány és bosszú Új-Angliában

A massachusettsi Wessagusset település követi házában¹ két helyi törzsfőnök, egyikük testvére, valamint kíséretük, köztük asszonyok, és néhány angol telepes gyűlt össze 1623. március 27-én. Az indiánok különösebb gyanú nélkül jelentek meg a településen, hiszen évek – egész pontosan 1620 – óta jó viszonyban voltak az európaiakkal, bár sokkal inkább a Wessagusset-től délre fekvő Plymouth-tal. Azért sem volt különösebb félnivalójuk, mert vendégül látóik vezetőjét, Miles Standish-t – a milícia parancsnokát – is jól ismerték, szintén Plymouthból, hiszen az „alapító atyák” egyike volt. Maradék gyanújukat a terített asztal és vendégül látóik szívéllyessége oszlatta el. Azonban épp hogy csak helyet foglaltak, amikor az angolok, Standish parancsára, rájuk támadtak, ott helyben meggyilkolva a két főnököt. A csapat vezetőjét, Pecksuot-ot, maga Standish szúrta le, hátulról, az indián saját késével. Később még további négy indián vendéggel végeztek.

Vajon mi lehetett az oka, hogy azok az angolok, akik már három éve igyekeztek kerülni a súlyos konfliktusokat az indiánokkal, most kegyetlenül lemészároltak indián vezetőket? A kérdésre a válasz nem is olyan egyszerű. Egyrészt, a legtöbb forrás teljesen máshogy írja le az eseményeket – még a megölt indiánok számát sem tudjuk emiatt pontosan megmondani. Másrészt, csak európai visszaemlékezésekből dolgozhatunk, akik könnyen eltorzíthatták az eseményeket, hogy tetteik kedvezőbb színben tűnjenek fel. Természetesen több amerikai és angol történész is foglalkozott a kérdéssel, jórészt mint a plymouthi kolónia történetének egy részletével.² Általában azonban elmondható, hogy a források jellege, azok ellentmondásai számos narratíva kialakulásához vezettek. Ezen elbeszélések, valamint a történészek véleményének vizsgálatával kísérletet teszek az események bemutatására. Megpróbálom megkeresni a konfliktus okát, okait, valamint megvizsgálom, miért jött elő egy indián-barát közösségből az indiánok elleni agresszió három év békés együttélés után? Hiszen nem elhanyagolható kérdés, hogy miért él egymás mellett két teljesen különböző civilizáció, majd miért lesznek rövid idő alatt ellenségek?

Kiindulási pontnak két eseményt lehetne választani: az egyik Wessagusset alapítása, a másik két évvel korábbi, az első a Mayfloweren érkezett telepesek és Plymouth alapítása 1620-ban. Mivel a szereplők közül a legtöbben már ekkor Amerikába érkeztek, előnyösebb innen kezdeni a vizsgálatot.

A kezdetek és a korai diplomácia

Azok a telepesek, akik később mint a „Pilgrim Fathers,” azaz „Zarándok Atyák” vonultak be a történelemben, eredetileg angol puritánok, szakadár kálvinisták voltak. Helyzetük Angliában sosem volt egyszerű, ezért számos család Hollandiában, a kor üldözött felekezeteinek mentsvárában talált menedéket. Fő központjuk Leiden városa volt. Azonban vezetőik körében egyre inkább nőtt a félelem az „elhollandosodástól,” hiszen számos fiatal már hollandul is beszélt, holland iskolát, nem egyszer

¹ A korai új-angliai telepek sajátos építménye ; indián módra berendezett ház, ahova a látogató törzsfőnököket szállásolják el.

² A teljesség igénye nélkül : CARPENTER 2004, 67–72, PHILBRICK 2006, 140–157, VAUGHAN 1995, 82–88. Ezek közül Philbrick és Vaughan műve keresett okokat, valamint motivációkat. Magáról az eseményről kevés mű készült, legutóbb Craig Chartier írt tanulmányt az eseményekről, írott és régészeti forrásokat felhasználva (lásd CHARTIER 2011). A településről 1905-ben helytörténeti munkát írt Charles Francis Adams. Az eseménnyel kapcsolatos forrásokat, korábbi munkákat egy bevezető tanulmánnyal 2001-ben adta ki Jack Dempsey.

egyetemet végzett, és egyre inkább a beilleszkedést fontolgatták.³ Ezért aztán örültek az alkalomnak, amikor a Londoni Társaság 1619-ben ajánlatot tett nekik a Hudson folyó torkolatánál történő letelepedésre. Mivel a terület Új Hollandia része volt, így a „szakadárok” nem akartak oda költözni, helyette a korábban, 1614-ben John Smith által is bejárt Új Angliára, a mai Massachusetts állam területére, Cape Codra esett a választásuk.⁴

Plymouth az amerikai nemzettudat fontos eleme, a kolónia – és a későbbi új-angliai telepek – szokásai, mentalitása meghatározó elemeivé váltak az amerikai kultúrának, sőt, az alkotmányosság, a törvények jellegét is innen eredeztetik.⁵ A legközismertebb örökség a hálaadás: a telepesek az első termést ünnepték, azt, hogy túléltek az inséges hónapokat és az első évet. Hozzá kell tenni, hogy ekkorra az eredeti százhárom telepesből negyvennyolc életét veszítette, elsősorban amiatt, hogy 1620 novemberében érkeztek meg, és december elejéig – házak híján – csak a hajón tudtak aludni. Késői megérkezésük oka, hogy eredetileg két hajót terveztek használni, ám az egyik, a *Speedwell* sorozatosan szivárgott, ezért többször vissza kellett fordulni. Később hátrahagyták, és az egész csapat a *Mayfloweren* kelt át. Indulásuk így szeptemberre tolódott, ami az egyik legkedvezőtlenebb időpont; a megfelelő vetéshez és egy minimális mezőgazdasági tevékenység megkezdéséhez március-április folyamán kellett volna átkelniük. Bár az útjuk így sokkal rövidebb volt a széljárás miatt, ezt azonban viharosabb tengeren és egyre csökkenő hőmérsékleten tették meg. Mire novemberben megérkeztek, már rendre fagyott.⁶

A kolónia történetéhez szinte kezdetektől kezdve hozzátartozott egy Squanto nevű bennszülött, aki, törzsével együtt, elsőként vette fel a kapcsolatot a jövevényekkel 1621 márciusában. Őt még évtizedekkel korábban rabszolgaként vitték Angliába, majd egy hajóépítő üzemben dolgozott. Később, mint nyomkereső visszatért Amerikába, ahol a csapatot, amelynek tagja volt, az indiánok megtámadták, és így visszakerült övéi közé. Egész pontosan törzsének csak egy, már másik törzsbe beépült maradványát találta, a többiekkel ugyanis az európaiak által behurcolt himlő végzett.⁷ Squanto 1622-es haláláig nem csak mint nyomkereső segítette az angolokat: megmutatta nekik, hogyan lehet hatékonyan kukoricát termelni, valamint tolmácként segítette a jó kapcsolatok kialakítását a helyi wampanoag indiánok Massasoit nevű főnökével.⁸ Massasoit törzse nem nevezhető nagynak, inkább tekintélyesnek; feltehetően egy konföderáció vezető törzse volt, de a himlő jelentősen megtizedelte őket, míg sok rivális környékbeli törzs – például a narangaset – valamint szövetségesei is kevésbé szenvedtek veszteségeket.⁹ Így bár Massasoit tekintélyes vezető volt,¹⁰ de egy esetleges konfliktus esetén kérdéses volt, ez elég lesz-e a kolónia megvédésére egy nagyobb erőt képviselő törzssel szemben.

Az indiánok számára nem volt idegen a fehér ember: franciák és angolok egyaránt jártak már a területen.¹¹ Új-Anglia épen emiatt nem számított a legkedvezőbb terepnek az angol-indián együttéléshez, hiszen mind a franciák, mind az angolok igen kellemetlen emlékeket hagytak a helyi lakosságban, elég

³ CHADWICK 2003, 194–199.

⁴ PHILBRICK 2006, 37. és SMITH 1616. Smith új-angliai útjából a magyar kiadásnál a tájleíró részeket kihagyták.

⁵ Magyarországon kevés irodalom érhető el a korai amerikai történelemből. A legtöbb könyvtárban megtalálható: MIDDLETON 1994 és TINDALL 1984. Az alkotmányosság tekintetében sokan kételkednek, egyesek szerint itt még egy szűk réteg uralkodott, egyáltalán nem demokratikusan, lásd MIDDLETON 1994, 49.

⁶ PHILBRICK 2006, 24–28. Ez a tél egyébként nem számított különösebben hidegnek.

⁷ PHILBRICK 2006, 52–56.

⁸ BRADFORD 1622, 2. rész. Vannak, akik szerint a Massasoit név tisztséget jelöl, DEMPSEY 2001, XLIV. Massasoit törzsébe épült be Squanto törzsének maradéka is.

⁹ U. O.

¹⁰ Bradford szerint „*thegreatestcommanderamongthesavages ...*”

¹¹ PHILBRICK 2006, 52. valamint lásd később.

a rabszolgának elragadottakra gondolni. Éppen ezért számít különlegesnek, hogy az Angliában rabszolgaként élő indián és törzse segíti az angolokat. Squanto és törzsének motivációi ma sem egyértelműek, és talán sosem lesznek azok, ennek ellenére megkísérélhetjük rekonstruálni azokat.

Squanto segítsége ellenére az angolok rendre meglopták az indiánokat. Ennek két oka volt: az éhség, a kukoricára ugyanis augusztusig-szeptemberig várni kellett, hogy megérjen. Másrészt az angoloknak az utazás nem ingyen volt; a hajót és a személyzetét is ki kellett fizetniük. Ezen kívül gazdasági hasznot is kellett hajtania a kolóniának, ha már Őfelsége földjét bérelték, azon éltek.¹² Emiatt az indiánoktól is két fajta „terméket” loptak: élelmet saját életben maradásukhoz, valamint bőrt a költségek fedezetére. Nem akármilyen diplomáciai manőverek kellett ahhoz, hogy ez kivitelezhető legyen; amiért nem került sor összetűzésre annak az oka az volt, hogy meg tudták értetni az indiánokkal, hogy az életük függ a szerzett élelemtől, valamint megígérték, hogy az elvett javakat megfizetik – ha lesz mivel és persze ha életben maradnak. Ez segít megérteni a bennszülöttek motivációját is; az indiánok egy idő után – úgyszólván – a pénzük után futottak; az angolok életben tartása számukra egy idő után az eltulajdonított tárgyakért való fizetség realizálódásához vezető egyetlen út maradt.

Egy másik érdekes szempont az indián motivációk megértéséhez Squanto hosszú angliai tartózkodása. Még ha csak rabszolga és munkás is volt, aki csak nehézkesen beszélt a nyelvet, de az évek alatt eljuthatott arra a szintre, hogy tudja, a telepesek most nem rabszolgákért vagy sassafras-levéért,¹³ hanem hosszú távú letelepedés okán érkeztek ide, akiket évről évre újak követnek – mint az ekkor már több mint tíz éve működő Jamestownnál. Squanto talán maga is látott több hajót, amint újabb és újabb telepeseket szállított az Újvilágba. Ha tehát megölnék vagy megsemmisítenék a kolóniát, az könnyen a „második hullámú” telepesek bosszúját vonná maga után. Már pedig nehéz elképzelni, hogy akár Squanto, akár a fehéreket már ismerő törzse kétségeket támasztott volna egy ilyen konfliktus kimeneteléről. Azaz ha már megszabadulni nem is lehet tőlük, akkor a lehető legtöbbet kell profitálni a jelenlétükből; például felhasználni őket a többi, rivális törzs ellen. Ez is egyfajta fizetség, ráadásul a takaróknál, üveggyöngyöknél sokkal hasznosabb. Ezt a motivációt egyébként a legtöbb angol és amerikai történész elfogadja, hiszen, ahogy azt majd később látni fogjuk, az indiánok cselekedetei alapján joggal következtethetünk erre.

Természetesen az angolok is tisztában voltak azzal, hogy az indiánokkal jelen helyzetükben a konfliktus keresése, kirobbantása számukra szintén tragikus véget érne. Korabeli beszámolók is ismerték Roanoke esetét, ahol a telepesek és az indiánok közötti elmérgesedett viszony komolyan hozzájárult a telep kudarcához. Az ilyen következtetéseket már Jamestown telepesei is levonták.¹⁴ 1608-ban pedig Popham lakói evakuálták a kolóniát – miután a helyi indiánok távozása és a terméketlen talaj miatt képtelenek voltak az önellátásra.¹⁵ Ha tehát most robbanna ki konfliktus, az indiánoknak nem kéne fegyver, hogy ellehetetlenítsék a telepet; egyszerűen nem adnak élelmet vagy nem engedik annak eltulajdonítását, esetleg elköltöznék. Már pedig ez az időszak, amíg az önellátás nem biztosított, rendre két-három évet tesz ki. Ismét csak ismerhették Jamestown esetét, ahol az egyoldalú dohánytermesztői kultúra az önellátás biztonságának rovására teljesedett ki, így az élelmezés az indiánoktól függött – akik ezt ki is használták, így nem csak indián támadás, de egy komoly éhínség is sújtotta a telepet.¹⁶

¹² PHILBRICK 2006, 60–63.

¹³ A kor népszerű gyógynövénye, a szifilisz kezelésére használták.

¹⁴ BITTERLI 1985, 177.

¹⁵ Pophamról bővebben, THAYER 2012.

¹⁶ Erről is Smith számol be egy későbbi írásában, lásd KUPPERMAN 1988, 193–195.

Ezek a szempontok és a wessagusseti események időpontjának távolsága az alapítástól nem mellékes szempont, és később még vissza is térünk rá.

Az indiánoktól való függés tükrében nem csoda, hogy valósággal pánikba estek, amikor 1621 márciusában az egyik „beszerzőút” során a telep egyik bajkeverőjének számító fiú, John Billington eltévedt az erdőben, és a nauset törzs fogságába esett.¹⁷ Korábban az angolok ennek a törzsnek is kifosztották a készleteit. Indián szempontból ez a „elvettek valamit tőlünk – most mi is elveszünk tőletek” elv alkalmazása volt,¹⁸ és egyben egy lehetőség is arra, hogy az angolokkal, azok vezetőivel személyesen tárgyaljanak. Magát a tárgyalást nem részletezik a források. Az bizonyos, hogy sikerült valamilyen kártérítést fizetni a törzsnek, amely, mivel Massasoit szövetségese volt, nem akart fegyveres összecsapást a telepeseikkel. Ennek ellenére megmutatták az angoloknak, nem érdemes velük konfliktust keresni; a mindössze tízfős angol követséget több száz indián harcos várta, ezzel is mutatva, hogy Massasoiténál jóval erősebb törzsek is élnek a környéken. Az ügy tehát inkább erődemonstráció volt az indiánok részéről, bár az angolokat így is sikerült halálra rémíteni, és nem csak a fellépéssel, hanem a közölt hírekkel is; egy harmadik törzs, a Narraganset ugyanis Massasoitot támadta.¹⁹

Az angolok megpróbálták elsimítani az ügyet a két törzs között, félve, hogy egy esetleges konfliktus esetén kicsi létszámú kolóniájukra a teljes pusztulás vár. Közvetítés céljából Squantot küldték a rivális törzs főnökéhez, Corbitanthoz, aki azonban a követet fogságba vetette. Az angolok – Massasoit bízgatására – ismét elindultak egy ellenséges törzs táborába. Fegyveres összecsapás azonban nem történt; az indiánok valószínűleg nem ismerték a lőfegyvereket – amit egyébként nehéz elképzelni – vagy egyszerűen nem hitték el, hogy a kis létszámú telepések egy ilyen akciót végrehajthatnak. Mindenesetre elég volt a levegőbe lövöldözni, és Squanto – akiről az angolok azt hitték, halott – kiszabadult. Az indiánokat ezek után az angolok, amennyire lehetett, megvendégelték, a sebesülteket pedig ellátták.²⁰

Ez utóbbi akció azért is különleges, mert ez az első olyan alkalom, amikor a telepések a helyi indiánok belső küzdelmeibe avatkoztak. Korábban, Roanoke esetében ez súlyos következményekkel járt, míg Jamestownnál éppenséggel hasznára vált az angoloknak. Most azonban nem mint a mérleg nyelve, hanem mint békebíró, kvázi rendfenntartó szóltak bele az eseményekbe. Ez kockázatos, hiszen szövetségésének lenni egymással ellenséges törzseknek könnyen valamelyik bizalmának elvesztésével járhat. Mindenesetre az angoloknak sikerült a tojástánc-mutatvány; komoly összeütközés nélkül sikerült átvészelnük azt az időt, amíg sikerült úgy-ahogy önállótá válni. 1621 szeptemberében, mindössze hat hónappal az első kapcsolatfelvétel után, kilenc főnökkel szerződéses formába is öntötték szövetségüket.²¹

A kolónia életét ekkor karizmatikus figurák irányították. A település kormányzója William Bradford, aki visszaemlékezéseket hagyott hátra, és a település kiépítését irányította. Az indiánokkal pedig elsősorban Edward Winslow²² tárgyalt, aki a lehető legkevesebb erőszak híve volt. Ő szintén komoly emlékirat-mennyiséget hagyott az utókorra. Másik, igaz, nem szemtanúként írt munkát hagyott hátra a Plymouth környékéről szabados viselkedése miatt több társával együtt előzőtt Thomas Morton. Az ő leírásai egy szinten kontrol forrásként is használhatók. Morton azért is érdekes, mert ő az, aki

¹⁷ BRADFORD 1622, 3. rész.

¹⁸ PHILBRICK 2006, 111.

¹⁹ BRADFORD 1622, 4. rész.

²⁰ BRADFORD 1622, 4. rész.

²¹ PHILBRICK 2006, 116.

²² Később nagy karriert futott be az anyaországban a protektorátus alatt. A két vezető személy életéről lásd: Bradfordról DOHERTY 1999, Winslowról BANGS 2004.

a helyi diplomáciai viszonyokat és motivációkat is meglehetősen nyíltan fogalmazta meg: vagy az angolok fognak uralkodni az indiánokon, vagy fordítva, de harmadik lehetőség nincs. Szégyenletesnek tartotta ugyan, de szükségesnek, hogy az indiánokat valamilyen alávetettségbe kell vonni. Külön érdekesség, hogy szerinte a plymouthiak is hasonlóan gondolkodnak.²³ Ez érdekes adalék, mert bár Morton nem kedvelte az őt később erőszakkal kitoloncoló és megalázó telepeseket, mégis figyelemreméltó megjegyzés ez. Hiszen Plymouth lakóit ebben az időszakban – és ezt beszámolóik szavai és az ott leírt cselekedetek is igazolják – a bennszülöttek őszinte barátai. De Morton szavai szerint ez csak álca, valójában ők is csak az uralkodók-uraltak rendszerben gondolkodnak, és ha úgy érzik, nem övük a felsőbbség, akkor kegyetlenül fognak fellépni.

A harmadik, és az események szempontjából legfontosabb szereplő is ekkor vált meghatározóvá. Miles Standish 1621 februárjában lett a frissen megalakult milícia parancsnoka. A választás azért rá esett, mert képzett katona volt. Amikor a későbbi telepesek még a hollandiai Leidenben éltek emigránsként, Standish erődítést, hadmérnökséget tanult az ottani akadémián. A történészek egyébként vitatkoznak azon, hogy ez vallási okú kényszerpálya volt-e, vagy a holland hadseregben mint profi katona szolgált. Ez utóbbit támasztja alá, hogy Oostendénél az angol egységben harcolt.²⁴ 1608-ban a két ország békét kötött, Standish pedig Hollandiában maradt. A telepesek kérésére csatlakozott hozzájuk, mert szerettek volna valakit, aki egyfelől tud milíciát szervezni, másrészt felépít egy egyszerű erődöt is.²⁵ Ezen kívül ő volt a „rangidős”, negyven körül járt, a társaság egyik legöregebb, de nem aggyastyán, hanem tekintélyes tagja volt.²⁶ 1621 januárjában megövezgyült, felesége nem élte túl az első telet.²⁷ Standish szinte valamennyi, az indiánokkal folytatott tárgyaláson részt vett. Szintén ő volt az irányítója annak a két expedíciónak, amelyek John Billington valamint Squanto kiszabadítására irányultak. Különösen ez utóbbi esetben volt viselkedése szöges ellentétje a wessagussetihez képest, hiszen itt még a sérült indiánokat is ellátta. Korábban tehát kifejezetten barátságos, türelmes volt az indiánokkal, még akkor is, ha a telepesek egyik tagját rabolták el. A változás Standish viselkedésében kifejezetten gyors, hirtelen. Az okok keresése, bemutatása előtt azonban foglalkoznunk kell magával a „tethellyel,” Wessagussettel is.

A helyszín – Wessagusset első hónapjai

Wessagusset egy rövid életű település volt. 1622-ben alapították, és a következő évben el is tűnt – a lakók az incidens után egyszerűen elhagyták. Az alapítók 1622 májusában érkeztek, majd őket további telepesek követték a nyár folyamán, az összlakosság így felduzzadt kb. hatvan emberre, akik kizárólag férfiak voltak.²⁸ Ez a korban nem szokatlan; a legtöbbször férfiak, nem egyszer katonák alapították a települést, ahova csak az első év után érkeztek nők, gyerekek, családok. A település Plymouthtól északabbra helyezkedett el. A vállalkozás fő finanszírozója ugyanaz a Plymouth Company volt, amely a pophame-i kolóniát is alapította 1608-ban.²⁹ Az alapítás oka a telepesek, de érdekes módon nem

²³ Idézi : LACOMBE 2012, 106.

²⁴ PHILBRICK 2006, 25.

²⁵ Ezeken kívül pedig maga is „szakadár”.

²⁶ A pontos születési évét az alapítóknak nem lehet tudni, de a becslések alapján Standish a egyik legidősebb tagja volt a telepeseknek. Életkor-tekintély összefüggéseiről: ARIES 1987, 321–330.

²⁷ Később –ahogy más özvegyek – újravezényesedett.

²⁸ A település népességének változása: <http://www.histarch.illinois.edu/plymouth/townpop.html>

²⁹ Pophameről lásd THAYER 2012.

sikerük, hanem gazdasági kudarcuk. Mert bár a település stabilizálódott, és újabb telepesek is érkeztek, gazdasági haszna elenyésző volt.³⁰ Mivel a telepesek küzdöttek az újvilági kihívásokkal, csak saját létfenntartásukhoz elegendő gazdasági tevékenységet folytattak. A Mayflower, és a legtöbb Angliába visszatérő hajó által szállított ellentételezések, elsősorban a prémek, a vállalkozást is alig fedezték. Plymouth tehát deficites volt, és a társaság szerette volna, ha legalább nem veszteséges, és a költségeit behozza. Éppen ezért egy kifejezetten prémkereskedelemre, sassafras-gyűjtésre „specializált” kolóniát terveztek alapítani. Úgy gondolták, hogy a két település, kihasználva Plymouth relatív stabil helyzetét, már elegendő hasznot fog hajtani.

A szakirodalom szerint a telepesek felkészületlenek voltak, ami igaz. De nem csak ők az egyetlen felkészületlen telepesek a korban; mivel alig vannak tapasztalatok az újvilágból, és nincsenek olyan módszerek és ismeretek, amelyek alkalmazása garancia a sikerre, szinte minden telepes felkészületlennek számít. Egyetlen támpontjaik a Jamestown környékén alakult településekről szóló kisszámú – és gyakran túlzottan optimista – beszámolók. Az ismeretek a növénytermesztésről, az adott terület éghajlati sajátosságairól elenyészőek – nem egyszer azért, mert a társaságok a legrosszabb helyszínt is virágzó paradicsomként írják le, hogy több embert csalogassanak oda.³¹ Az emberek felkészületlensége tehát nem indok a nehézségekre – hiszen felkészülni lehetetlen. Ez a felkészülés nem csak a fizikait jelenti; a legtöbb ember paradicsomi állapotokért megy oda, a valósággal csak akkor szembesülnek, amikor odaérnek. Amerikában a legtöbb frissen érkezettnek nem jobb, hanem rosszabb ezekben az időben: ismeretlen betegségek, sosem tapasztalt hideg, éhínség, azaz olyan dolgok, amelyekkel korábban nem szembesült. Nem véletlenül lett a hálaadás a telepesek legfontosabb nem-bibliai eredetű ünnepe: a pusztta túlélésük, még ha sokan meghaltak is, egy isteni csodával ért fel szemükben.

Nem meglepő tehát, ha az egyszerű angol ember nincs felkészülve az amerikai viszonyokra, amelyek onnantól fogva nehezék, hogy partra száll. Először is, vetőmagja jó eséllyel férges lesz vagy tönkremegy az út során, tehát az általa ismert gabonaféléket nem tudja termesztetni. A kukoricatermesztése pedig egyáltalán nem egyszerű, különösen az ilyen hűvösebb éghajlaton. Az indiánok segítsége ezeken a pontokon – ahogy azt korábban is írtam – kulcsfontosságú. Az európaiaknak meg kell tanulniuk a kukoricatermesztést, lehetőleg úgy, hogy a lehető leghamarabb arathassanak. Ellenkező esetben marad a halászás-vadászás-gyűjtögetés, valamint az indiánok jóindulatára, a velük való kereskedelemre való támaszkodás.

A wessagusseti telepeseknek ugyanakkor volt egy előnye is; már voltak elérhető távolságban angolok, akikre számíthattak mind az indiánokkal való együttműködés, vagy akár az önellátás terén is. Azonban a két kolónia együttélését a kezdetektől fogva súlyos konfliktusok terheltek meg. Plymouth lakói az újonnan érkezetteket is hívták az aratáshoz, hogy gyorsabban végezzenek, cserébe pedig élelmiszert ajánlottak fel. Ez rendben is volt kezdetben, azonban később a plymouthiak lopással vádolták meg a wessagussetieket. A lopás tárgya szinte minden esetben élelmiszer volt. A korabeli forrásokkal egyébként innentől rendkívül óvatosan kell bánni, ugyanis Phineas Pratt feljegyzéseit³² leszámítva kizárólag plymouthiak visszaemlékezései maradtak fenn, akik maguk sem viseltettek a szomszédos telepesek iránt túlzott szimpátiával.

³⁰ MIDDLETON 1994, 48–49.

³¹ A nyilvánosságnak szánt anyagok, mint például a Hakluyt által kiadott beszámolók és metszetetek kifejezetten ezt a célt szolgálják. BITTERLI 1982, 48, 177.

³² PRATT 1662.

Okok – élelemhiány és diplomácia

Mik lehettek az okai annak, hogy kirobbant az ellenségeskedés, és végül véres leszámolás történt? Ami bizonyos, hogy a viszony a két angol kolónia, valamint a wessagussetiek és az indiánok között egyre feszültebb volt, a feszültség tárgya pedig a wessagussetiek lopásai voltak. Különösen az indiánok és Wessagusset között nőtt a feszültség. Az indiánok nem egyszer tettek panaszt az ekkor Plymouth vezető Bradfordnál arra, hogy a másik csoport rendre ellopja a kukoricájukat. Bradford megtiltotta a wessagussetieknek hogy kukoricát szerezzenek – ugyanakkor ő sem adott támogatást az amúgy szűkösen leírt készletekből. Az indiánok egyre ellenségesebbek váltak, mivel a telepesek a vetőmag-szükségleteiket is a tőlük való lopással igyekeztek biztosítani.³³ A település vezetői drákói szigorot vezettek be, hogy visszavessék a lopásokat: az indiánok szeme láttára korbácsoltak meg tolvajokat, sőt, egyiküket fel is akasztották.³⁴ Azonban ez nem volt elégséges ahhoz, hogy megfékezze a lakosokat, a törvénynél ugyanis az éhség nagyobb úr. Ráadásul – ahogy erre az irodalom felhívja olvasói figyelmét – ez a település sokkal közelebb volt a potenciális, könnyű élelmiszerforráshoz, azaz egy másik indián településhez, mint Plymouth.³⁵

Mivel a lopásokat nem sikerült megfékezni, az indiánok is egyre ellenségesebbek voltak. Hamarosan egyértelművé vált a lakóknak – saját bevallásuk szerint – hogy vagy elmenekülnek, vagy szembenéznek egy támadással. Ráadásul egyre gyengébbek lettek, hiszen az indiánok egyre kevésbé engedték ki őket az erődből; sokszor már azért is kértek valamit, hogy kimehessenek a partra kagylót gyűjteni. Emiatt az emberek többségének csak egy rend ruhája és néhány használati eszköze maradt.³⁶ Az indiánok ellenségeskedését leíró részekben azonban vannak ellentmondások; ha hihetünk a beszámolóknak, az itteni massachusettsek között éltek angolok, akik a wessagusseti nélkülözést cserélték fel az indiánok relatíve biztonságos életére. A másik gyanús körülmény, hogy az angoloknak sikerült – a szigorúnak leírt indián „vesztégyár” ellenére – hírt vinniük Plymouthba.³⁷

Egy ideig azonban maradjunk még az éhség problémájánál. Ami Plymouth és Wessagusset lakói között a feszültséget okozta, az szintén az élelem volt. A plymouthiakat meglopták Wessagusset lakói – nekik ugyanis nem volt elegendő élelmük. A plymouthiak heves reakciója azonban arra enged következtetni, hogy az ő feleslegeik sem voltak kimondottan nagyok. Egyes történészek szerint készleteik határán voltak, amikor a wessagussetiek megjelentek.³⁸ Sőt, ha arra gondolunk, hogy korábban az indiánok számára nem jelentett komoly problémát az ellopott élelem, vagy éppenséggel ők adtak a telepeseknek némi élelmet, akkor jogosan feltételezhetjük, hogy ez az év más volt – nem volt olyan bőséges a termés, mint korábban.

Az a terület, ahol az első telepek megalakultak, nem különösebben alkalmasak a komolyabb mezőgazdasági művelésre. Az itteni talaj tápértéke alacsony, nem véletlen, hogy az indián földművelésben a „talajjavítás” kulcsszerephez jut: egyfelől időszakonként új földeket hoznak létre erdőirtással, mivel a talaj egy viszonylag rövid idő – néhány év – után gyorsan kimerül. Másrészt egy sajátos trágyázást is használnak – haltetemeteket ásnak a kukoricaföldbe, hogy a foszfáttartalmat javítsák.³⁹ A termés így

³³ WINSLOW 1624, 5. rész.

³⁴ VAUGHAN 1995, 85.

³⁵ PHILBRICK 2006, 141.

³⁶ Természetesen ezt ők állítják, az indián álláspont rekonstruálhatatlan.

³⁷ A hírnök maga Pratt volt.

³⁸ CARPENTER 2004, 68.

³⁹ LACOMBE 2012, 60. MIDDLETON 1994, 48.

viszonylag elegendő a törzsnek, és ha nem következik be valamilyen negatív természeti hatás, akár az angolokat is megvendéghelhetik. Smithnek a térségről szóló leírásai ugyan termékeny földet írnak le, de ez a termékeny föld nehezen művelhető a hidegebb éghajlat miatt. Beszédes az is, hogy Smith hosszan értekezett a halászat fontosságáról, arra utalva, hogy az itteni telepeseknek nem csak exportcikke, hanem fő táplálékforrása is a fogott hal lesz.⁴⁰ Bár a plymouthiaktól származó beszámolók szerint a wessagusseti telep lakói eredendően lusták voltak, és lustaságuk okán nem termeltek semmit, hanem kizárólag az indiánok jóindulatára támaszkodtak, a helyzet nem ennyire egyszerű.⁴¹ Az 1622-es év nem tartozott a jó évek közé, hidegebb volt, és a földek sem voltak a lehető legjobb állapotban. Ezen kívül azt sem szabad elfelejteni, hogy Wessagusset egy kifejezetten mocsaras, azaz földművelésre kevésbé alkalmas területen épült. Maguk a telepek ezen kívül a köves tengerpart közelében épültek, jelentősen lecsökkentve megművelhető területeiket. Ha hozzávesszük, hogy meglévő tisztásokat, és nem saját irtásföldeket vettek művelés alá, joggal gondolhatjuk, hogy az indiánok által korábban művelt, alacsonyabb értékű talajt használták fel az első vetéseikhez.⁴² Bár Squanto megmutatta nekik a hallal való „trágyázást,” amikor a kukoricát elvetették, még nyoma sem volt új telepnek – így nem száz, hanem százötven emberre elegendő élelmet kellett volna előre megtermelniük, csakhogy amikorra wessagusset lakói megérkeztek, már elvetették a kukoricát.⁴³ Vagyis eleve hiányuk volt termésből. A kukorica maga pedig amúgy is egy kényes növény, elsősorban a hőmérsékletre, de a túl száraz éghajlatot legalább annyira nehezen viseli, mint a túl nedveset. Növekedése egyes periódusaiban meleg- vagy csapadékigénye megnő, és ha valamelyik nem teljesül, a termés könnyen rossz lesz. Bár számos alfaja létezik, ezek rendre az adott éghajlat átlagaihoz vannak alkalmazkodva, nem pedig szélsőségeihez.⁴⁴ Szárazság vagy túl hűvös nyár könnyen lecsökkenthette a terméshozamot az indiánok vetéseiben is. Erre éppenséggel van példánk: az 1623-as vetés jelentős része még nyár elején elsorvadt a szárazság miatt.⁴⁵ Ezen kívül még egyvalamit szem előtt kell tartanunk: amikor az „alapítók” élelemszerző körutakat tettek, számos törzset látogattak meg egy viszonylag nagy, mintegy ötven kilométer sugarú körben.⁴⁶ Ekkora területen volt az indiánoknak akkora eladható-elcserélhető élelmiszer feleslegük, amely jelentékenyen kiegészítette a telepesek szükségleteit. Azonban Wessagusset lakói szinte kizárólag a massachusettsektől loptak, ami még akkor is rosszul érintette volna az indiánok készleteit, ha a termés normális mennyiségű. Az itteni indiánok számára az angol telepesek lopásai tehát nem mint a jövőben megtérülhető kár, hanem mint a saját túlélésüket veszélyeztető, súlyos probléma jelentkezett, és ezért drasztikus eszközökkel próbálták megoldani.

Ezek után nem tűnik elképzelhetetlennek, hogy a termés annyira szűkös volt, hogy Wessagusset lakói hamar a készleteik határára értek, ráadásul kisebb mennyiségben támaszkodhattak a helyi indiánok és a szomszédos telep által nyújtott segítségre. Amikor pedig loptak tőlük, az indiánok, akiknek szintén nem volt komoly feleslege, sokkal agresszívan reagáltak. Az pedig, hogy az indiánok sokszor elvették az élelmet, amit az angolok gyűjtöttek,⁴⁷ annak is lehet a jele, hogy ők maguk is szűkösen éltek.

⁴⁰ SMITH 1616, 25–31.

⁴¹ CARPENTER 2004, 68.

⁴² Erre példa lehet, hogy a telepesek az indiánok által hátrahagyott, már nem művelt földek terméséből szereztek első élelmiszer-adagjaikat megérkezésükkor.

⁴³ A vetés valamikor április elején történt, egy hónappal a másik csoport érkezése előtt.

⁴⁴ A kukorica szerepéről: LACOMBE 2012, 12–18; 55–63.

⁴⁵ „...insomuchasthecornstartedtowitheraway...” Idézi CARPENTER 2004, 74.

⁴⁶ A beszerzőutak leírása alapján.

⁴⁷ PRATT 1662, 3. CARPENTER 2004, 69.

Az indiánok ingerküszöbének esése tehát elsősorban a környezeti hatásokkal és a szűkös élelmiszerkészletekért való vetélkedéssel volt magyarázható. A szűkös készletek, az éhség pedig mindkét fél tűrőképességét csökkentette, egy esetleges konfliktus esélyét növelte. Ezen kívül nem szabad elfelejteni Morton korábban ismertetett álláspontját a függőségről. Szerinte – és ezt Pratt alá is támassza – az indiánok is függésbe, alávetettségbe tudják vonni az angolokat, és erre eszközként az élelmet használják fel. Az indiánok közé menekült telepeseket a kortársak mint rabszolgákat – esetleg, későbbi sorsukat tekintve, túszoikat – látták, akiket az indiánok élelemért dolgoztattak. Morton gondolatai ezen a ponton olyan értelmet is kaphatnak, hogy ha most nem mutatják meg az angolok, hogy ők az erősebbek, akkor véglegesen az indiánok alávetettjeivé válnak.⁴⁸

Az éhínség mellet megjelenik egy másik ok is a konfliktus kialakulásához, ez pedig a helyi indiánok egymás közötti viszonyaiban keresendő. Ahogy arra már utaltam, az indiánok úgy is tekintettek az angolokra, mint egy rivális törzzsel való leszámolás első számú eszközére. A konfliktus előtti diplomáciai akciója az indiánoknak akkor kezdődött, amikor Edward Winslow huzamosabb időt töltött Massasoit falujában. A főnök ugyanis súlyos, vaksággal, felfújódással, lázzal és étvágytalansággal járó betegséget, minden valószínűség szerint tifuszt kapott.⁴⁹ Winslownak több napos kezeléssel sikerült meggyógyítania a főnököt, aki felépülése után beszámolt arról, hogy információi szerint a massachusettsiek le akarják mészárolni az angolokat – az összes telepest, tehát Plymouth lakóit is. Azonban itt felmerül egy érdekes kérdés: honnan szerzett tudomást Massasoit egy olyan törzs szándékáról, amely egyfelől az ellensége, másrészt nem részese annak az egyezségnek, amely a környék törzseit az angolokkal összebekötötte? Az indián főnök motivációja itt, úgy tűnik az, hogy bevonja az angolokat ellenfeleivel való leszámoláshoz. Ezt támasztja alá egy korábbi epizód is.

Még 1621-ben, Squanto vezetésével érkeztek az angolok az egyik massachussets táborba. Squanto itt megpróbálta rávenni őket, hogy öljék meg a törzs tagjait és vegyék el tőlük értékes prémeiket.⁵⁰ Azaz már két évvel korábban is megpróbálták az angolokat rávenni arra, hogy a tőlük úgy 30 kilométerre (a leírások szerint húszmértföldnyire) lévő indián törzsre támadjanak. Azonban úgy tűnt, a sima rablási vágy, egy könnyű zsákmány lehetősége nem volt elég ahhoz, hogy a telepesek harcot kezdjenek a massachusettsiek ellen. Sőt, még csak erődemonstrációra sem voltak hajlandók. Emiatt ez az út wampanoag szempontból nem volt sikeres.

Massasoit szempontjából eddig nem volt gyümölcsöző az angolokkal fennálló kapcsolat: a telepesek meglopták őket, de ellentételezésként eddig nagyon keveset tettek. Bevonni sem sikerült őket a többi törzzsel való küzdelembe. Amikor történt is összecsapás, akkor sem halt meg senki, ráadásul az angolok egyre inkább több lábbon álltak; a környék indiánjaival kötött szerződés gyengítette Massasoit pozícióját, hiszen már nem az egyetlen szövetséges volt – bár tekintélyét tekintve az angolok, különösen a telep vezetői körében nagy megbecsülésnek, tiszteletnek örvendett. Ez világossá tette Massasoit számára, hogy csak kivételes esetekben fognak keményen fellépni a telepesek az ő riválisaikkal szemben, és azt is, hogy ha nem sikerül ezt a helyzetet hamar előidéznie, az angolok végkép csak egy szomszédává válnak a sok közül. Sőt, még az is megtörténhet, hogy egy esetleges összecsapásban nem őt, hanem valamelyik szomszédját válasszák.

Azzal, hogy nyilvánvalóvá tette a telepeseknek, hogy pusztulásuk elkerülhetetlen a massachusettsiekkel történő véres leszámolás nélkül, a telepesek úgy érezték, nincs más megoldás, mint a véres elrettentés. Jóllehet agresszió eddig csak verbálisan érte őket a massachusettsiek részéről, nem kételkedtek itteni

⁴⁸ Lásd korábban, illetve LACOMBE 2012, 103.

⁴⁹ PHILBRICK 2006, 144. WINSLOW 1624, 5. rész.

⁵⁰ BRADFORD 1622, 5. rész.

legrégebbi és leghűségesebb szövetségük tanácsában. Ebben az esetben nincs sok okunk kételkedni Winslow szavahihetőségében az események interpretálása kapcsán. Hiszen már két éve „manővereztek” az indiánokkal úgy, hogy kerültek a vérontást. Meglátásom szerint ha Massasoit nem győzi meg őket arról a szándékról, hogy a rivális törzs a teljes kiirtásukra készül, megelégedtek volna egy erődemonstrációban, ami után kicsikarnak egy törékeny egyezményt.⁵¹ Egy másik esemény is erősíthette félelmüket: alig egy évvel korábban a Jamestown környéki településeket támadták meg meglepetésszerűen az indiánok, több mint háromszáz telepest megölve. Ennek az eseménynek a híre is növelhette gyanakvásukat, félelmüket egy indián „összeesküvéstől”.⁵²

Azt tehát megtudtuk, hogy mi volt a konfliktus elsődleges oka: a táplálékhiány. Ez alakította ki azt a feszültséget, konfliktust, amit Massasoit manipulációja csak tovább mélyített. Azonban a kérdés továbbra is nyitva van; miért nem próbálkoztak békésebb megoldással? Massasoitnak akkora tekintélye és meggyőzőereje lett volna, hogy ilyen könnyen ráveszi az angolokat egy addig tőlük teljesen távol álló cselekedetre, eljárásra? Ha figyelembe vesszük, hogy Squanto ekkor már halott, Massasoit pedig lábadozik, a meggyőzés nem lehetett egyszerű. Volt valami más is, ami a fegyveres fellépés, és elsősorban a kegyetlen leszámolás mellett esett a mérleg serpenyőjébe.

Bosszú vagy elrettentés?

A motivációk között felvetődik egy érdekes szempont, ami részben magyarázatot adhat a történetekre. A korábbi alkalmakkor a telepesek mindig csak reagáltak az indiánok cselekedeteire, ha fenyegetést éreztek. Mindig másodiknak léptek, és igyekeztek kerülni a halálos kimenetelű összecsapást. Most azonban változás állt be; nem csak hogy nem akarják ellátni a sebesülteket, mint a narragansetek esetében, hanem már eleve arra készülnek, hogy megölnék adott személyeket. Azonban a kolónia megosztott; vannak – Winslow leírása szerint – akik nem akarnak vérontást:

„...it much grieved us to shed the blood of those whose good we ever intended and aimed at.”⁵³

A gyilkosságok melletti érvélés során azonban meghatározták azokat is, akiket meg kell ölni. Az indiánok megölése mellett egyes személyek halálának a szükségessége volt az érv. Az első közt megöltek között volt Pecksuot, a törzs vezetője, valamint egy magas rangú, a leírások alapján a törzsben és a környék indiánjai között nagy tekintélyű Wituwamat. Az ő neve nem először tűnik fel, ő az, akiről már a gyilkosság előtt is beszéltek, hogy mindenképpen meg kell ölni:

„Wituwamat, that bloody and bold villain be fore spoken of, whose head he had order to bring with him, that he might be a warning and terror to all of that disposition.”⁵⁴

De miért? Az egyik válasz meglehetősen bizarr: Wituwamat – akarva, akaratlanul – de megsértette Standisht.⁵⁵ Standish egy indián táborban járt kereskedelmi követségben, amikor először találkozott a harcossal.

⁵¹ Egyes szerzők kizárólag Massasoit manipulációit tartják a mézárulás okának, lásd MIDDLETON 1994, 49.

⁵² DEMPSEY 2001, LXII.

⁵³ BRADFORD 1622, 5.

⁵⁴ WINSLOW 1624, 5.

⁵⁵ PHILBRICK 2006, 141.

A beszámoló szerint a harcos ekkor a fehéreket kezdte becsmérelni, és olyan kést mutatott Standishnek, amit egy francia hajóstól „vett el”, és amivel azóta sok angolt és franciát ölt meg. A helyi főnök ezt követően otthagya Standisht és inkább Wittuwamattal foglalkozott, az indiánt tüntette ki figyelmével. Ami ezzel az elbeszéléssel problémás, hogy Standish saját bevallása szerint sem értette tisztán, miről beszélnek. Ami pedig Standish személyiségét illeti, az eddigiek alapján nem tűnt kimondottan vérszomjasnak. Határozottan lépett fel, kockáztatott, de nem gyilkolt. Wittuwamatot nem említi a legtöbb forrás, mint személyes ellenséget. Winslownál jelent csak meg, mások, mint Phineas Pratt vagy Thomas Morton, nem tesznek róla említést. A személyes bosszú ellen szól, hogy Standish nem a harcost, hanem a főnököt ölte meg személyesen. Wituwamat dicsekvését pedig maga Pecksuot – Phineas Pratten keresztül – cáfolta meg: a főnök, elmondása szerint, szerette az angolokat, a franciákat viszont nem. Elmondta Prattnek, hogy két francia hajó legénységét rabságba taszítottak, elvették értékeiket, vagy megölték őket. Angolokról azonban szó sem volt, sőt, Pratt szerint a főnök maga is beszélt alacsony szinten angolul (!), és kifejezetten kedvelte őket.⁵⁶ A francia hajókról szóló rész egyébként Wituwamat „dicsekvésében” is megtalálható. Ez ugyan nem zárja ki Wituwamat ellenséges érzelmeit úgy általában a fehérek iránt, mégis kétségeket ébreszt bennünk afelől, hogy ténylegesen az összes angol megölését tervezték, vagy csak a „bajkeverőket” akarták megbüntetni?

Mindenesetre az, hogy Wittuwamat fejét elrettentésképpen Plymouthba vitték, a többi indiánnak is üzenet volt; mivel Wittuwamatot mindenki úgy ismerte, mint aki képes megölni az európaiakat, az ő halála volt az üzenet: nekünk senki sem tud ártani. Ezt erősíti meg az is, hogy Pratt szerint az indiánok úgy gondolták, Wittuwamaton nem fognak a fegyverek.⁵⁷ És inkább ez az üzenet az, ami Wittuwamat halálát okozta; Standish ellenszenve kevés lett volna ahhoz, hogy megöljék. Az elrettentés volt a cél; nem csak a főnököt, hanem legjobb harcosát is megölik, akit mindenki tisztel, így majd senki sem mer a telepeseknek ellenállni. Az angolok számítása ezen a téren lényegében bevált, az indiánok retorziója mindössze arra a néhány emberre terjedt ki, akik velük együtt éltek, őket mind megölték.⁵⁸

A „királygyilkosság” Amerikában, amerikai bennszülötteknél mindig is egy kétesélyes lépés, amely nem mindig azt a reakciót vonta maga után, amit a telepesek elvártak. Roanoke telepesei az egyik, velük ellenséges főnököt túsul ejtették és vasra verték, míg egy másikat később meggyilkoltak egy hasonló, tárgyalásnak induló rajtaütés során.⁵⁹ Ezen a területen a két telepes-csoport cselekedetei hasonlóságot mutatnak. Ez egyébként nem véletlen, hiszen a Hakluyt által kiadott beszámolókból mindenki megismerhette a történeteket, hiszen ezeket elég széles körben terjesztették.⁶⁰ A reakció azonban nem az volt, amit a telepesek vártak: ők abban reménykedtek, hogy az indiánok ezt követően demoralizálódnak, és nem támadnak rájuk, hanem elköltöznek vagy behódolnak – ezzel ellentétben az ellenségeskedés csak még jobban kiújult és végső soron a kolónia pusztulásához vezetett. A telepesek ezzel is tisztában lehettek. A gyilkosság elkövetése tehát igen nagy kockázatot jelentett, és nagy volt a valószínűsége, hogy az indiánok nem csak a közöttük élő angolokon, hanem a közelebbi angol településeken is bosszút állnak. Ami azonban megnövelhette önbizalmukat, az két dolog: egyfelől maga Plymouth baráti törzsek kvázi gyűrűjében

⁵⁶ PRATT 1662, 2.

⁵⁷ PRATT 1662, 5. A fej levágását és közszemlére tételét egyébként egyes történészek a klasszikus korabeli, árulókat sújtó büntetésnek tartják, lásd PHILBRICK 2006, 114.

⁵⁸ MORTON 2011, 75–76; VAUGHAN 1995, 86. Később Standisht kemény kritikák illették fellépése miatt, de ilyenkor a telep vezetői rendre megvédték. STRATTON 1986, 357–358.

⁵⁹ A roanoke-i eseményekről angolul: KUPPERMAN 2006.

⁶⁰ Hakluyt tevékenységéről, BITTERLI 1982, 48, 177.

fekszik. Másrészt, Wessagusset kimondottan nagy teher volt – mind politikai, mind gazdasági szempontokból – a másik telep számára, hiszen előbb meglopták őket, majd belesodorták őket egy kétes kimenetelű kalandba. Attól tehát nem kellett félni, hogy az indiánok rajtuk bosszút állnak, ha pedig mégis, akkor számíthattak Massasoiték segítségére. A bosszúnak csak Wessagusset volt kitéve, de a kellemtelen, terhes szomszédok épsége nem érdekelte különösebben a plymouthiakat. Hiszen ha Wessagusset eltűnik, nekik több élmük marad, és az indiánokkal is normalizálhatják a viszonyt. Az angol telepesek tehát sokkal bátrabban merték megtenni az erőszakos lépéseket, hiszen közvetlen retorziótól nem kellett tartani, az csak a szomszédos, rivális telepes sújtotta volna, ami pedig kifejezetten hasznos.

Következmények

Maga a gyilkosság rövid idő alatt zajlott le. Egyes vélemények szerint ez azért is volt kivitelezhető, mert az angolok leitatták vendégeiket.⁶¹ Alig fejeződött be az indián vezetők meggyilkolása, amikor rögtön felmerült a „hogyan tovább” kérdése. Az indiánok szándékáról az éhező telepesek semmit sem tudtak, továbbra sem érezték magukat biztonságban. Az is nyilvánvaló volt, hogy bár Standish bőséges vendéglátással, többek között sült disznóhússal akart az indián főnököknek kedveskedni, hosszú távon nem várhatnak komoly élelmiszer-segítséget Plymouth-tól, legfeljebb annyit, hogy ne haljanak éhen. Bár Standish nyugtatta őket, hogy a kolónia már biztonságos, ők hajthatatlanok voltak, minden áron el akartak menni.⁶² A két település közötti viszonyt az is jól jellemzi, ami ez után történt. Wessagusset lakói nem Plymouthba költöztek. Ennek oka lehetett, hogy a viszony a két telepes-csoport között nagyon megromlott, másrészt hogy a településen nem volt elegendő élelem mindenkinek. Ezért hajóra szálltak, és északra, egy kisebb halászkolóniába költöztek, ahonnan visszatértek Angliába, amikor az időjárás kedvezőre fordult.

Az indiánok reakciója szintén kedvező volt, legalábbis a telepesek kezdetben így gondolták. Ahogy Winslow leírja, a massachusettsiek mindenféle mocsaras területen kerestek menedéket, annyira féltek attól, hogy az angolok további bosszújától védve legyenek.⁶³ Elhagyták korábbi területeiket, és kerülték a kapcsolatot mind a telepesekkel, mind a többi törzsszel. Azaz a főnök megölése, valamint a legerősebb-legtekintélyesebb harcos halála nem bosszúvágyat, hanem rettegést váltott ki belőlük. Ha tehát Wittuwamat megölésének az elrettentés volt a célja, ami valószínű, akkor elmondhatjuk, hogy az angolok jól számítottak. Ennél sokkal súlyosabb következmények is voltak azonban, csak ezt a telepesek nem vették észre először.

Az egyik ilyen a telepesek indiánokkal folytatott kereskedelmének hanyatlása lett. Míg a gazdasági haszon eddig sem volt jelentős, most ez is elveszett, hiszen a megfélemlített indiánok ezt követően kerülték a kapcsolatot a telepesekkel. Következményként az Angliába szállított prémek mennyisége drasztikusan csökkentek.⁶⁴ Ennek pedig megmutatkozott a hatása a következő évben. 1623-ban az aratás – Bradford szerint – nagyon csekély volt. Ez nem jelentett volna nagy problémát, de most nem számíthattak arra, hogy az indiánok eltartják őket. Nem véletlenül ekkor hozták meg azt a törvényt, hogy egy hat-hét főből álló csapatnak állandóan halászzattal kell foglalkoznia, és addig nem térhet senki

⁶¹ MORTON 2011, 75–76; DEMPSEY 2001, LXX.

⁶² PHILBRICK 2006, 153; CARPENTER 2004, 71.

⁶³ WINSLOW 1624, 5.

⁶⁴ PHILBRICK 2006, 154–155.

vissza a telepre, amíg nem fogtak valamennyi halat.⁶⁵ Ez is mutatja, hogy a telep számára a szűkös vetés és az indiánok tartózkodó magatartása együtt komoly veszélyt jelentett. Az, hogy a telep nem lett elhagyatott, a rendszeres utánpótlásnak volt köszönhető. Nem csak anyagi értelemben, hanem az ide költöző embereket is tekintve egyre többen érkeztek. I. Jakab, de még inkább I. Károly idején, a különböző, jórészt kálvinista eredetű kivándorlók száma magas volt, és néhány évtized alatt több település is létesült a mai Massachusetts, Connecticut és Rhode Island területén.⁶⁶

Szerencsájukra az angoloknak Massasoit még megmaradt – félelemből vagy számításból – a telepesek oldalán, és ez, egy idő után utat nyitott a többi törzzsel való megbékéléshez. Törzse elveszített egy riválist, így tekintélye, pozíciója a főnöknek megerősödött.⁶⁷ Ennek köszönhetően nem lett hosszú távú ellenségeskedés az incidensből. Erre már csak egy generációval később, a Pequot-háború, majd „Fülöp király háborúja” idején került sor. Ekkorra már az angoloknak igen komoly emberi és anyagi tartaléka van a nyílt konfliktus lefolytatására. Motivációjuk egyértelműen a földéhség: a terület már nem tudja eltartani a növekvő angollakosságot és az indiánokat. Valakinek „mennie” kellett, és az angolok, kihasználva technológiai fölényüket, lényegében a térség valamennyi indián törzsét elűzték vagy megsemmisítették néhány év alatt.

Ennek részletezése azonban már nem ide tartozik. Ami miatt a vizsgálatot elkezdtük, arra választ kaptunk. Egy meglehetősen rossz minőségű talajú terület az indiánokat úgy-ahogy eltartotta. Amikor új jövevények, a plymouthi telepesek jöttek, már nehezebb volt a helyzet. Azonban egy relatív nagy terület indiánjaitól különböző módon beszerezett, és az általuk termelt élelem még biztosította az egyébként kis közösség túlélését. A problémát egyértelműen az okozta, hogy Wessagusset lakói szinte kizárólag egy törzstől akarták beszerezni készleteiket, ami azonban az indiánok megélhetését veszélyeztette. Az így kialakult konfliktus talán nem vezetett volna a főnökök meggyilkolásához, ehhez a végső lökést egyértelműen Massasoit információi – vagy fogalmazhatunk úgy is, diplomáciai manőverei – adták meg. Közrejátszott a plymouthiak nagyobb önbizalma is: Wessagussetben többet kockáztattak, mert a település lakóit ők sem kedvelték. Ezen kívül ott vannak Morton megjegyzései is; talán a gyakran kiemelt jó indián-telepes viszony sem táplálkozott másból, mint a szükségből, és a háttérben a telepesek végig számoltak az indián lakosság leigázásával. A következmények nem voltak súlyosak – összehasonlítva más, korábbi kolóniákkal. Wessagussetet ugyan kiürítették, de Plymouth fennmaradt, és később számos település alakult ki környékén, amelyek Massachusetts, Rhode Island és Connecticut államok alapjaivá váltak.

⁶⁵ CARPENTER 2004, 72–75.

⁶⁶ MIDDLETON 1994, 51–71; TINDALL 1984, 58–68.

⁶⁷ PHILBRICK 2006, 155.

Bibliográfia

Források

- BRADFORD, William 1622. Mourt's Relation <http://www.histarch.illinois.edu/plymouth/mourt1.html> letöltve: 2014. április 16.
- MORTON, Thomas 2011. New English Canaan, Appelwood Books,
- PRATT, Phineas 1662. A Declaration of the affairs of the english people that first inhabited New England, http://www.pilgrimhallmuseum.org/pdf/Phineas_Pratt_Narrative.pdf letöltve: 2014. április 16.
- SMITH, John 1616. A Description of New England, <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=etas> letöltve: 2014. április 16.
- KUPPERMAN, Karen Ordahl (szerk.) 1988. Captain John Smith; A Selected Edition of His Writings. The University of North Carolina Press,
- WINSLOW, Edward 1624. Good news from New England, <http://www.histarch.illinois.edu/plymouth/goodnews0.html> letöltve: 2014. április 16.
- A település lélekszámának változása: <http://www.histarch.illinois.edu/plymouth/townpop.html> letöltve: 2014. április 16.

Szakirodalom

- ADAMS, Charles Francis 1905. Wessagusset and Weymouth. Weymouth Historical Society,
- ARIES, Philippe 1987. Gyermek, család, halál. Gondolat kiadó,
- BANGS, Jeremy 2004. Pilgrim Edward Winslow, New England Historic Genealogical Society,
- BITTERLI, Urs: 1982. „Vadak” és „civilizáltak.” Gondolat Kiadó,
- CARPENTER, Edmund 2004. Mayflower Pilgrims. Christian Liberty Press,
- CHADWICK, Owen 2003. A reformáció. Osiris kiadó,
- CHARTIER, Craig 2011. An Investigation into Weston-s-Colony-at-Wessagussett-Weymouth-Massachusetts. <http://www.scribd.com/doc/50300822/An-Investigation-into-Weston-s-Colony-at-Wessagussett-Weymouth-Massachusetts> letöltve: 2014. április 16.
- DEMPSEY, Jack 2001. Good newe from New England and other writings sent he Killingat Weymouth. Digital Scanning Inc.
- DOHERTY, Kieran 1999. William Bradford: the Rock of Plymouth, Twentieth Century Books
- KUPPERMAN, Karen Ordahl 2006. Roanoke, the Abandoned Colony. Rowman and Littlefield
- LA COMBE, Michael 2012. Political gastronomy: Food and Authority in the English Atlantic world. University of Pennsylvania Press
- MIDDLETON, Richard 1994. Colonial America. Blackwell Publishers
- PHILBRICK, Nathaniel 2006. Mayflower. Penguin Books
- STRATTON, Eugene Aubrey 1986. Plymouth Colony. Ancestry Incorporated
- THAYER, Henry Otis 2012. Sagadahoc Colony. Forgotten Books
- TINDALL, George Brown 1984. America – A narrative history. Vol I. W. W. Norton & Company
- VAUGHAN, Alden 1995. New England frontier. University of Oklahoma Press